

Ενότητα 21, Η υποδοχή του Τηλέμαχου από τον Εύμαιο

Οδύσσεια Α' Γυμνασίου

Απαντήσεις ερωτήσεων σχολικού βιβλίου

σχ. βιβλίο (σελ. 126)

Απαντήσεις στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου (σελ. 126)**A. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ****Απόσπασμα δημοτικού τραγουδιού**

Καλύτερα να σκοτωθώ, **καλλιὰ** ἄχω να ποθάνω,
παρά να έχω την ντροπή στον κόσμο τον απάνω.

καλλιὰ: καλύτερα

(Από το βιβλίο του Αναστασιάδη, ό.π., σ. 155)

>> Πώς αντιμετωπίζουν την προσβολή ο ήρωας του πιο πάνω δημοτικού τραγουδιού και ο Οδυσσέας; (στ. 115-117)

- ✓ Στους στ. 115-117, Ο Οδυσσέας, ως γνήσιος εκφραστής του ηρωικού ιδανικού, δηλώνει ότι προτιμά χίλιες φορές να πεθάνει υπερασπιζόμενος την τιμή και την περιουσία του σπιτιού του, παρά να ζει και να έρχεται καθημερινά αντιμέτωπος με τα ανόσια έργα και την προσβλητική συμπεριφορά των μνηστήρων.
- ✓ Στο δημοτικό τραγούδι, προβάλλεται η έντιμη και αξιοπρεπής ζωή ως σημαντική αξία και ως ιδανικό, για το οποίο αξίζει κανείς να πεθάνει.
- ✓ Και στις δύο περιπτώσεις, επομένως, ταυτίζεται η στάση των ηρώων δύο διαφορετικών εποχών σχετικά με το ζήτημα της τιμής (ή αλλιώς της ατίμωσης, της προσβολής και της ντροπής.)

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείτε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

...Πράξεις Παιδείας!

B. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1. Ποια τεχνική χρησιμοποιεί ο ποιητής στη σκηνή της άφιξης του Τηλέμαχου στο καλύβι και τι πετυχαίνει;
 - Στη σκηνή της άφιξης του Τηλέμαχου στο καλύβι του Εύμαιου, ο ποιητής χρησιμοποιεί ως στοιχείο τεχνικής την τραγική (επική) ειρωνεία: ο Οδυσσέας γνωρίζει πως έχει μπροστά του τον αγαπημένο του γιο, μολονότι είναι υποχρεωμένος να μην αποκαλύπτει την πραγματική του ταυτότητα και να υποδύεται το ρόλο του ξένου, καθώς αυτό απαιτεί η επική οικονομία. Μόνο ο

Τηλέμαχος και ο Εύμαιος βρίσκονται στην άγνοια. Ειδικότερα, μάλιστα, στα σημεία εκείνα, όπου ο Τηλέμαχος προσφωνεί τον Οδυσσέα «ξένο» ή τον χαρακτηρίζει έτσι, η ειρωνεία κορυφώνεται.

- Εμείς, που παρακολουθούμε αυτήν τη σκηνή, γνωρίζουμε πως ο Τηλέμαχος έχει απέναντί του τον πατέρα του, τον άνθρωπο που αναζητά διαρκώς, ενώ παράλληλα παρακολουθούμε και τον ίδιο τον Οδυσσέα να ακροβατεί ανάμεσα σε αυτά που θέλει να πει στο γιο του και σε αυτά που πρέπει να κρατήσει κρυφά. Έτσι, συμμετέχουμε εναγωνίως στην προσπάθεια του ήρωα να πει στον Τηλέμαχο αυτά που πρέπει, χωρίς ωστόσο να αποκαλύψει την ταυτότητά του, ενώ συμεριζόμαστε και την αγωνία του, κατανοούμε τη συναισθηματική του πίεση και αδημονούμε μαζί του για τη στιγμή, κατά την οποία θα αποκαλυφθεί στο γιο του. Πέρα από την αγωνία των θεατών όμως, η επική ειρωνεία λειτουργεί και σε άλλο επίπεδο: με αυτήν δίνεται η δυνατότητα στον Οδυσσέα να διερευνήσει τις πραγματικές διαθέσεις του Τηλέμαχου, τον τρόπο, με τον οποίο αντιμετωπίζει μόνος του τα ζητήματα του παλατιού, τα σχέδιά του για το μέλλον, τη στάση του απέναντι στη μητέρα του και τον πατέρα του, ο οποίος απουσιάζει κ.λπ.

2. Πώς συμπεριφέρεται ο Τηλέμαχος προς τον Εύμαιο και τον «ξένο»;

α. Ο Τηλέμαχος τρέφει μεγάλη αγάπη για τον Εύμαιο και του μιλά με ευγένεια και τρυφερότητα. Μολονότι εκείνος είναι δούλος του, δείχνει να τον τιμά, να σέβεται τη γνώμη του, να τον υπολογίζει και να τον εμπιστεύεται πολύ, καθώς μάλιστα του εκμυστηρεύεται τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς του. Ανταποδίδει την τρυφερότητα και τη διαχυτικότητα του Εύμαιου, συμεριζεται τη χαρά του, τον κολακεύει και τον τιμά, λέγοντάς του όσα εκείνος επιθυμεί να ακούσει (*Καλέ μου γέροντα, για τη δική σου εξάλλου χάρη βρίσκομαι εδώ, για να σε δουν τα μάτια μου*). Γενικότερα, ο Τηλέμαχος αισθάνεται το χοιροβοσκό Εύμαιο δικό του άνθρωπο.

β. Και απέναντι στον ξένο, όμως, ο Τηλέμαχος συμπεριφέρεται με ευγένεια και σεβασμό και είναι φιλόξενος, γενναιόδωρος και πρόθυμος να του συμπαρασταθεί όσο περισσότερο μπορεί. Πιο συγκεκριμένα:

- ✓ Δηλώνει με πίκρα ότι, λόγω του νεαρού της ηλικίας του, δεν είναι σε θέση να προστατέψει τον ξένο από ενδεχόμενη προσβολή ή επίθεση.
- ✓ Υπόσχεται πως θα προσφέρει στον ξένο ρούχα, ξίφος και πέδιλα και πως θα τον ξεπροβοδίσει όπου εκείνος επιθυμεί.
- ✓ Δηλώνει πως θα αναλάβει ο ίδιος τα έξοδα της φιλοξενίας, αν ο Εύμαιος κρατήσει τον ξένο κοντά του.
- ✓ Τέλος, δείχνει να φοβάται να πάρει μαζί του στο παλάτι τον ξένο, επειδή είναι βέβαιος πως οι μνηστήρες θα τον χλευάσουν, κάτι που θα είναι αβάσταχτο για τον Τηλέμαχο.

3. Σε ποιο σημείο της συνομιλίας Τηλέμαχου-Εύμαιου παρεμβαίνει ο «ξένος» και τι φαίνεται να επιδιώκει;

- ❑ Ο ξένος παρεμβαίνει στη συνομιλία του Τηλέμαχου και του Εύμαιου στο σημείο εκείνο, όπου οι δύο συνομιλητές αναφέρονται στην προκλητική συμπεριφορά των μνηστήρων, θέλοντας να πάρει περισσότερες πληροφορίες γι' αυτό το ζήτημα. Ζητά, λοιπόν, από τον Τηλέμαχο να του εξηγήσει από πού αντλούν οι μνηστήρες τόσο θάρρος και γιατί εκείνος ανέχεται τις ξεδιαντροπιές τους. Έτσι, ρωτά αν η στάση του Τηλέμαχου οφείλεται στο θέλημα κάποιου θεού και στο ότι δεν έχει το λάο με το μέρος του ή αν δεν έχει συμπαράσταση από τα αδέρφια του (στ. 105-108).
- ❑ Ο Οδυσσέας δεν περιμένει την απάντηση του Τηλέμαχου στα ερωτήματα που του έθεσε, αλλά παρασύρεται από την αγανάκτησή του και μιλά με πάθος. Στο λόγο του προς τον Τηλέμαχο:
 - α. Εύχεται να είχε τα νιάτα και το κουράγιο του Τηλέμαχου, να ήταν ο γιος του Οδυσσέα (στ. 109-110).
 - β. Δηλώνει πως, αν βρισκόταν στη θέση του, θα τιμωρούσε τους αναιδείς, ξεδιάντροπους μνηστήρες (στ. 112-113).
 - γ. Προβάλλει το ηρωικό ιδανικό, υποστηρίζοντας πως εκείνος θα τολμούσε να τα βάλει με όλους τους μνηστήρες, ακόμη και αν έπρεπε να πεθάνει (στ. 115-117).
- ❑ Με όλα αυτά, ο «ξένος» επιδιώκει να ξεσηκώσει τον Τηλέμαχο, ούτως ώστε να στραφεί εκείνος εναντίον των μνηστήρων.

4. Εντοπίστε την τεχνική των «άστοχων ερωτημάτων» (στ. 105 κ.ε.) και προσδιορίστε τη λειτουργία της (αφού θυμηθείτε το Β₁ της 16ης Ενότητας, σελ. 105).

- ❖ «Άστοχα ερωτήματα» ονομάζονται τα ερωτήματα που δεν στοχεύουν στη διερεύνηση μιας αλήθειας με την αναμονή μιας καταφατικής ή αποφατικής απάντησης, αλλά απορρίπτονται ένα ένα, ούτως ώστε να διατυπωθεί στο τέλος με έμφαση η αλήθεια. Ειδικότερα, εκείνος που ρωτάει κάνει διάφορες υποθέσεις, εκ των οποίων, ωστόσο, καμμία δεν αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Έτσι, εκείνος που απαντά, τις αναιρεί μία μία, για να δώσει στο τέλος με έμφαση τη σωστή απάντηση. Σε αυτό ακριβώς αποσκοπεί η τεχνική των «άστοχων ερωτημάτων».
- ❖ Στους στ. 105 κ.ε. παρακολουθούμε τις άστοχες υποθέσεις του Οδυσσέα για την κατάσταση που επικρατεί στο σπίτι του (στ. 105-107) και κατόπιν την απόρριψη αυτών από μέρος του Τηλέμαχου, ο οποίος αναιρεί μία μία αυτές τις υποθέσεις, για να τονίσει στο τέλος με έμφαση την αληθινή αιτία (στ. 124-140).
- ❖ Τόσο στην επική ποίηση όσο και στα δημοτικά τραγούδια συναντούμε συχνά άστοχα ερωτήματα, ο ρόλος των οποίων από ποιητική άποψη είναι απόλυτα

δικαιωμένος: η σωστή λύση του προβλήματος κρατείται σκόπιμα για το τέλος, ούτως ώστε να ακουστεί γεμάτη βάρος και δύναμη.

5. Να διακρίνετε α. χαρακτηριστικές λεπτομέρειες (κυρίως στους στ. 5-20) και β. μεταφορικές εκφράσεις (κυρίως στους στ. 78, 93, 97, 102, 132).

α. Χαρακτηριστικές λεπτομέρειες (στ. 1-20):

- ✓ οι σκύλοι [...] έτρεξαν γύρω του κουνώντας την ουρά τους (στ. 5-6),
- ✓ τα σκυλιά τον χάιδευαν με την ουρά τους (στ. 8),
- ✓ του πέφτουν οι κούπες απ' το χέρι (στ. 17),
- ✓ με τον κύρη του αντικρίστηκε και βουρκωμένος τον ασπίαστηκε (στ. 19).

β. Μεταφορικές εκφράσεις (στ. 78, 93, 97, 102, 132):

- ✓ δάγκωσε αλήθεια την ψυχή μου ο λόγος σου (στ. 78),
- ✓ να μη σου γίνει βάρος (στ. 94),
- ✓ οπότε η λύπη μου θα είναι ασήκωτη (στ. 97),
- ✓ η καρδιά μου γίνεται κομμάτια (στ. 102),
- ✓ μόνο εμένα έσπειρε (στ. 130),
- ✓ χιλιάδες οι κακόβουλοι ξεφύτρωσαν (στ. 132).

Απολαύστε τη διδασκαλία στα βίντεο του www.arnos.gr

Κατανοείτε σε βάθος τη μεθοδολογία επίλυσης!

...Πράξεις Παιδείας!

Γ. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Να περιγράψετε (σε 4-5 γραμμές) τη συμπεριφορά του Οδυσσέα εστιάζοντας κυρίως στην αυτοσυγκράτησή του και στο μάθημα παλικαριάς που δίνει στο γιο του.

Ο Οδυσσέας άφησε το μονάκριβο παιδί του, τον Τηλέμαχο, όταν ακόμη εκείνος ήταν βρέφος, και τώρα που το αντικρίζει, ύστερα από είκοσι χρόνια, βλέπει πόσο πολύ έχει μεγαλώσει και ομορφύνει. Η ψυχή του, επομένως, κατακλύζεται από μια έντονη συγκίνηση, από τη λαχτάρα να κρατήσει στην αγκαλιά του το γιο του και να του αποκαλύψει άμεσα την ταυτότητά του, καθώς και από την έντονη επιθυμία να του μιλήσει και να του συμπεριφερθεί με τρυφερότητα και αγάπη. Ωστόσο, καταπνίγει τα συναισθήματά του, δείχνοντας ψυχραιμία και αυτοσυγκράτηση.

Επειδή αντιλαμβάνεται πως ο Τηλέμαχος έχει χάσει την αυτοπεποίθησή του, ο Οδυσσέας επιχειρεί να τον εμπυχώσει, κολακεύοντάς τον με τη διακριτική φράση *αν είχα το κουράγιο σου*. Στη συνέχεια, παρασύρεται από την αγανάκτησή του και μιλά με πάθος και εκδικητικότητα για τους μνηστήρες, θέλοντας έτσι να κινητοποιήσει και να ξεσηκώσει τον Τηλέμαχο, ώστε να στραφεί εκείνος εναντίον των ανθρώπων αυτών. Τέλος, προβάλλει το ηρωικό ιδανικό, υποστηρίζοντας πως, εάν ήταν εκείνος στη θέση του, θα τολμούσε να τα βάλει με όλους τους μνηστήρες, ακόμη και αν επρόκειτο να σκοτωθεί. Κατ' αυτόν τον τρόπο, προσπαθεί να υπενθυμίσει στον Τηλέμαχο το χρέος του και να τον προετοιμάσει κατάλληλα, ούτως ώστε, όταν έρθει αντιμέτωπος με αυτό, να είναι έτοιμος να αγωνιστεί με τον πατέρα του για την αποκατάσταση της τιμής του παλατιού.

Επιμέλεια: Αικατερίνη Ανδρικοπούλου - Φιλολόγος

...Πράξεις Παιδείας!